
DICHTERBIJ

Kostbaar kind

Paul Hemels

Om zijn gedrag te verduidelijken, imiteert de moeder de wijze waarop haar zoon zijn ouders bejegent. Ze staat op, tiert, schreeuwt en scheldt op een dusdanig expressieve manier die ongemakkelijk aanvoelt.

Tijdens de geboorte ontstaat een ernstige complicatie, en de moeder beseft: "dit is mijn enigste kind..." Een kostbaar kind, en ze zal alles doen om hem te laten voelen dat hij welkom is. Maar vanaf het moment dat de baby in de wieg ligt weet ze het: dit klopt niet.

Hij huilt altijd, dag en nacht. Licht voortdurend volledig gestrekt en gespannen in zijn bedje. Er is nooit oogcontact, en hij wil niet aangeraakt worden. Ook later niet. Hij vernielt zijn speelgoed, gooit met eten. Ze mag hem niet knuffelen. Nooit een lach, nooit één kusje.

Op vierjarige leeftijd volgt een ondertoezichtstelling, en vervolgens is Thijs bekend bij talloze hulpverleningsinstanties. Hij verblijft in kinder- en jeugdpsychiatrische klinieken, en volgt daar aangepast onderwijs. Later woont hij in verschillende - gesloten - internaten. Brengt zelfs een maand in een gevangenis door, in afwachting van plaatsing in een jeugdinrichting.

Ja, Thijs heeft ongeveer alle Zuid-Nederlandse instellingen van binnen gezien, en ontwikkelt zich tot een doorgewinterde gestichtjongen.

Tijdens weekenden en vakanties kan hij altijd thuis terecht. En wat zijn de ouders heimelijk opgelucht als de lange zomervakantie voorbij is... "Wij zijn er voor hem, altijd", zegt zijn moeder, en ik weet dat het waar is.

Als Thijs achttien wordt - inmiddels een jaar geleden - is hij vrij om te gaan en staan waar hij wil. Geen verplichte hulpverleningstrajecten meer, en zonder bemoeienis van steeds wisselende maatschappelijk werkers en gedragskundigen. Naar huis dus.

De diagnostiek is helder: PDD-NOS, ADHD, hechtingsstoornis, zwakbegaafdheid, en forse gedragsproblematiek. Geen inzicht en zelfreflectie, geen inlevingsvermogen, geen adequate contactlegging. "Maar geen alcohol en drugs", zegt de moeder met enige trots.

Thuis gaat het moeizaam, hoe kan het ook anders? Thijs schreeuwt altijd. Hij verwijt, schoffeert en kwetst. Dwingt, dreigt, manipuleert en forceert. Een baan behouden lukt niet. Steeds ontstaan conflicten, en altijd ligt het aan anderen.

De ouders kennen zijn gebruiksaanwijzing, en weten wat ze moeten doen en laten om escalaties te beperken.

Er ontstaan vaste patronen. Normen en waarden vervagen, grenzen worden verlegd. Bezoek ontvangen wordt vermeden, een acceptabel sociaal leven is onmogelijk. De huwelijksrelatie verslechtert. De angst is altijd voelbaar.

"Zet hem eruit", horen de ouders regelmatig, "denk toch aan jezelf". Een onmogelijk advies, dus berust ze in haar lot: "Wij zijn er voor hem, altijd".

Ik zie de moeder regelmatig, vaker dan dat ik Thijs zie.

Ze vertelt over haar leven. Over wat het betekent om moeder te zijn. Haar loyaliteit en twijfels. De vermoeidheid, angst en somberheid. Het vallen en opstaan, en weer doorgaan. Over teleurstellingen en lichtpuntjes.

Ik vind haar een goede moeder. "Heeft nog nooit iemand gezegd", antwoordt ze. Onbegrijpelijk, na twee decennia intensieve bemoeienis.

Ik ben onder de indruk van haar kracht. Ik zie haar - ondanks alles - soms lachen. Ik gun haar een gemakkelijker leven, samen met haar man. En dat gaat ooit gebeuren, vast en zeker. Maar Thijs zal altijd bij hen in huis blijven, zelfs als hij straks elders woont.

Pannenkoeken bakken als therapie : De kracht van het verhaal

Gerard Lohuis

Een tijdje geleden vertelde een verpleegkundige me een prachtig verhaal dat ik graag met u wil delen. Op haar afdeling verbleef al enige tijd een vrouw met ernstige depressieve klachten. De vrouw kon met de grootste moeite uit haar bed komen om vervolgens op de bank neer te ploffen en daar de eerstvolgende uren te blijven zitten. Ze kreeg al enige tijd medicijnen maar die hielpen niet. Nu waren er allerlei redenen waardoor ze depressief was geworden. Allereerst was ze hier van nature gevoelig voor en ze had al meerdere keren in haar leven een depressie doorgemaakt. Hiervoor had ze steeds hulp van de huisarts gekregen en dat had haar tot deze depressie goed geholpen. Nu was echter haar man een jaar geleden plotseling overleden. In eerste instantie leek het erop dat ze dat aan kon, maar na een tijdje kwam ze meer en meer thuis te zitten en ging haar verdriet over in somberheid en vervolgens in een depressie. De huisarts kon haar niet meer helpen en ze liet zichzelf opnemen in het psychiatrisch ziekenhuis. Ze verblijft er twee maanden maar tot voor kort had het haar weinig opgeleverd. Allereerste behandelvormen werden ingezet maar het leverde weinig op. Tot de verpleegkundige op een zaterdag pannenkoeken ging bakken en ze niet door had hoe zeer dat voor deze mevrouw de juiste behandeling bleek te zijn. Zoals gebruikelijk op de zaterdag probeerde de verpleegkundige het gezellig te maken op de afdeling en deze keer had ze besloten om pannenkoeken te bakken voor de patiënten die in het weekend niet naar huis gingen. Terwijl ze het beslag in de pan deed, kwam de vrouw langzamerhand naar haar toe geschuifeld en vroeg of ze misschien kon helpen. Na een lichte verbazing bij de verpleegkundige "hebben we vervolgens samen voor de patiënten pannenkoeken gebakken. Helaas zette de korte opleving niet door en zondag zat ze weer op de bank", zo bleek uit de rapportage. In een gesprek hierover met haar vroeg ik of ze begrepen had waarom de vrouw hielp bij het bakken van de pannenkoeken. Hierop keek ze me meewarig aan en vroeg zich af waarom ik toch overall iets achter zocht. De vrouw zou pannenkoeken bakken wel leuk vinden, zoals misschien duizenden Nederlanders. Ik hield haar voor om het nog eens te proberen en dan hierover met haar in gesprek te raken. De verpleegkundige mompelde binnensmonds en het was duidelijk dat ze het maar "moeilijk doen" vond.

Tot mijn verbazing bleek ze toch weer pannenkoeken te hebben gebakken en met resultaat. Weer schoof de vrouw aan, na hiervoor uren op de bank mistroostig voor zich uit gekeken te hebben. De verpleegkundige raakte nu echter wel in gesprek en vroeg waarom ze hielp bij het pannenkoeken bakken. De vrouw keek haar indringend aan en vroeg vervolgens of de verpleegkundige haar dossier wel had gelezen. Deze begreep niet waar de vrouw op doelde en keek nieuwsgierig haar kant op. Waarop de vrouw vervolgde. "Als je het dossier gelezen hebt, dan weet je dat mijn vader een alcoholist was en dat hij steeds al het geld aan de drank verkwanselde. Moeder kon er vaak niet meer tegen en in het weekend barstte vaak de bom. Pa had het geld er doorheen gezopen en moeder had geen geld om eten voor ons te kopen. Zij lag dan hysterisch op de bank."

Ik ging dan vaak naar haar toe en vroeg dan of ze nog een guldentje had. Dan kon ik een ei met meel kopen zodat mijn jongere broertje en zusje pannenkoeken konden eten. De vrouw had hierop in tranen naast de verpleegkundige gestaan die op haar beurt een kikker in de keel had gekregen. Ze had de vrouw aangekeken en haar voorgehouden dat ze blijkbaar goed voor anderen kon zorgen. En dat bleek de spijker op de kop te zijn. De vrouw was in een intense huilbui uitgebarsten en daarop had ze aangegeven dat het zorgen voor anderen nu niet meer kon omdat haar man overleden was. Ze hadden nog een lange tijd met elkaar gesproken maar de vrouw was sindsdien langzaam uit haar dal geklommen. Ze had de wil om weer voor een ander te gaan zorgen en samen met de verpleegkundige was ze hierover nu in gesprek.

Terugvinden wat je nooit verloren bent

Gerard Lohuis

Dagelijks loopt hij in gebogen houding van de afdeling naar de therapie. Een gedoofde sigaret bungelt tussen zijn lippen. Wout lijkt op weg naar niets. Geen haast want er wordt op hem gewacht en geen drive om vandaag tot een andere te maken dan gisteren. Alles is vertrouwd en voorspelbaar, en dat is beter dan zijn verwardheid waar hij jarenlang mee gevochten heeft. Nu krijgt hij medicijnen die hem helpen in een realistische wereld te leven waarin hij anderen kan volgen en anderen hem begrijpen. In het verleden was dat wel anders. Toen zwierf hij in een onnavolgbare wereld met verwarde gedachten over straat en schrokken de mensen om hem heen van zijn woeste blik. Detlef, de psychiater, ziet hem gaan en vraagt zich af of dit alles is wat de wetenschap voor hem kan betekenen. Hij vraagt aan Wout of hij gelukkig is waarop Wout dankbaar aangeeft dat de dokter hem goed heeft geholpen met de pillen. Maar dan ziet Wout de vragende blik in de ogen van Detlef en wordt wantrouwend. 'Ben ik volgens u niet gelukkig dokter Detlef?'

Deze schrikt van de vraag en geeft aan dat hij Wout wel gelooft maar dat het hem raakt om hem nu jaar in jaar uit zo over het terrein te zien schuifelen. Hij vraagt zich nu hardop af of hij niet meer voor Wout kan doen. Deze haast zich te melden dat er goed voor hem wordt gezorgd, hij altijd leuke mensen om zich heen heeft, dagelijks koffie en een sigaretje heeft, dus 'wat wil een mens nog meer?'. De ziele dokter raakt hierop met Wout in gesprek en hoort hoe hij de oudste van zeven kinderen is in een katholiek gezin. Dat hij een mooie jeugd heeft gehad totdat op zijn zeventiende jaar de eerste psychose zich aandient. Daarna is de wereld zwart geworden totdat hij zichzelf bij Detlef terug heeft gevonden. Dat hij goede herinneringen heeft aan de katholieke kerk en de tijd waarin hij misdienaar was. Dat hij zo veel wijn in de kelk van de pastoor deed, dat deze het niet op kon en hij het stiekem na de dienst opdronk. Nu wordt Detlef wakker. Hij nodigt Wout uit om met hem mee te gaan naar een vriend van hem die in een klooster woont. Wout vindt dat de dokter zijn tijd beter kan gebruiken om andere patiënten beter te maken maar gaat na aandringen mee. Eenmaal in het klooster beginnen de ogen van Wout te twinkelen wanneer hij merkt dat het een Trappistenklooster is. Even kijkt hij om zich heen alsof hij moed wil verzamelen en vraagt aan de geestelijke of ze nog bier maken. De abt vertelt dat ze dat inderdaad doen en dat ze hiermee geld verdienen om in het klooster te blijven wonen. Wout bedenkt zich niet langer en wil weten of de abt zelf ook niet stiekem van dat lekkere bier drinkt. De abt kijkt verschrikt en roept dat zo iets niet mag omdat hij een gelofte heeft afgelegd, waarop Wout spontaan roept dat de abt 'best een beetje van dat lekkere spul mag drinken. Je moet wel gek zijn als je dat niet doet'. Op dat moment tikt Detlef hem ruw op de schouders en zegt met een ingehouden lach dat Wout zijn vriend niet mag beledigen.

Wout is zodanig geschrokken van zijn eigen spontaniteit en de reactie van de psychiater, dat hij van schaamte niet meer weet waar hij het moet zoeken. Hij valt stil en biedt duizenden excuses aan. Hierop beginnen de abt en de psychiater vriendelijk te lachen en prijzen Wout om zijn spontane actie. Maar Wout is aangeslagen en vindt dat hij ondankbaar is door zichzelf zo te laten gaan. Hij is zichtbaar aangeslagen en loopt rustig met Detlef en de abt door het stille klooster. De rust doet hem goed en wanneer ze bij het kruis aankomen waarop Jezus is genageld, barst Wout in tranen uit. Hij is diep geraakt en kan niet ophouden met huilen, terwijl de anderen aan de grond genageld staan te kijken en zich afvragen wat er is gebeurd. Na enige tijd komt Wout tot rust. Detlef vraagt hem wat er ´in hemelsnaam´ gebeurt waarop Wout met horten en stoten begint te vertellen: `dokter, weet u nog dat u me een tijdje geleden vroeg of ik gelukkig ben? Dat ik toen dacht het te zijn. Volgens mij begrijp ik nu pas wat u toen bedoelde, nu ik terug ben in dit klooster. Het is net alsof ik weer terug heb gevonden hoe mooi het was toen ik nog in de kerk kwam en misdienaar was. Wat is het hier mooi en wat heb ik dit gemist` Dit is geluk. Hierop nodigt de abt hem uit om voortaan in het klooster te komen als Wout dat wil. Dat wil Wout graag maar alleen als hij iets kan doen, bijvoorbeeld als tuinman. Dan is de film ten einde en zien we Wout op een bankje in het klooster met een schoffel in de hand. Hij zit er twee middagen in de week en doet niet anders dan zitten op een bank Maar hij heeft iets van zichzelf terug gevonden waarvan hij niet meer wist dat het van hem was: Geluk.